

Antiretroviral Tedavi (ART) Seçimi; Ne Başlanmalı? Ne Zaman?

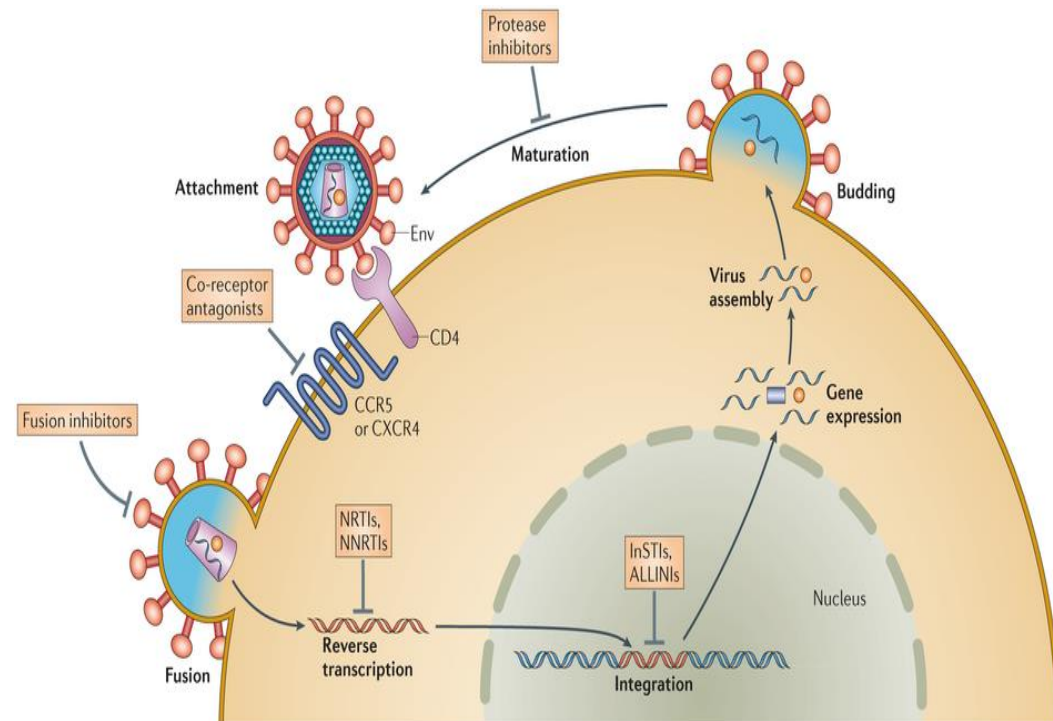
Doç.Dr.Funda Şimşek

Klimik 2016

30.Yıl Kurultayı, Antalya

- 1987 de Zidovudin (ZDV, AZT) HIV infeksiyonu tedavisinde FDA onayı aldı.
- Bunu izleyen sekiz yıl içinde nükleozit revers transkriptaz enzim inhibitörü (NRTİ) olan üç yeni ilaç kullanıma girdi.
- 1995'ten 2003'e kadar non-NRTİ, proteaz inhibitörü (PI) ve füzyon inhibitörü olmak üzere 15 yeni antiretroviral ilaç Food Drug Administration (FDA)' dan onay aldı.
- Tekli tedaviden kombine tedavilere geçiş olmuştur.
- HIV-1 RNA düzeyini (viral yük) saptayan testler kullanıma girdi.

- Antiretroviral therapy over the last 20 years has changed human immunodeficiency virus (HIV) from a fatal disease to a chronic infection with minimal impact on survival.

Samji H, Cescon A, Hogg RS, et al. Closing the gap: increases in life expectancy among treated HIV-positive individuals in the United States and Canada. PLoS One 2013, 8: e81355.

Antiretroviral tedavi hedefleri

- Viral yükü maksimum olarak ve uzun süreli baskılamak,
- İmmunolojik fonksiyonları korumak ve iyileştirmek
- Yaşam kalitesini artırmak,
- HIV'e bağlı mortalite ve morbiditeyi azaltmaktır.

Bunun için;

- Hastaya uygun kombinasyon rejiminin seçilmesi,
- Tedaviye uyum,
- Direnç testi

Ne zaman başlanacak?

» ACİLEN ?

Ne başlanacak?

• » SEÇENEKLER ÇOĞALDI

Devam eden HIV replikasyonu ve inflamasyon; proinflamatuvar sitokin artışına, T hücrelerinin yenilenmesinde azalma ile birlikte timüs ve lenfoid dokuda fibrozise neden olur.

İmmün yaşlanma

İmmün hasar, etkin ART uygulansa bile özellikle ART geç başlananlarda yıllarca sürer.

Tedavi alan kişilerde viral baskılanma sağlansa bile T hücrelerindeki yaşlanma ve proliferasyon kusurları devam eder.

CD4 T lenfositleri cevabı zayıflar. CD4 <350 hücre/mm³ iken başlanan hastalarda, CD4 ≥ 350 hücre/mm³ düzeyindeyken başlananlara göre AIDS'e ilerleme ve ölüm riski artar.

ASEMPTOMATİK HASTADA ERKEN TEDAVİ ?

- Hastalığın patogenezi ve HIV'in immün sisteme olan etkisi konusundaki bilgilerin artması; tedaviye CD4+Thücre $>500/\text{mm}^3$ düzeyinde iken bile başlanması görüşünün ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Rehberler

- EACS: European AIDS Clinical Society
(Avrupa) versiyon 8.0 Ekim 2015
- DHHS : HIV-AIDS Treatment Guidelines
(Amerika) Şubat 2013 Güncelleme: Ocak 2016
- BHIVA : British HIV Association
(İngiltere) Güncelleme: Kasım 2015
- Ulusal HIV/AIDS Tanı Tedavi Rehberi 2013

START (The Strategic Timing of Antiretroviral Treatment) çalışması

- ART'ye başlama konusunda güncel rehberlere ışık tutmuş önemli bir çalışma,
- 35 ülkeden 215 merkezin dahil olduğu ve 4685 hastayı kapsıyor,
  - Tedaviye hemen başlama
  - CD4(+)T hücre sayısı $<350/\text{mm}^3$ olunca başlama
- AIDS oranı,
ciddi AIDS tanımlayıcı hastalık ve
ölüm oranları karşılaştırılmış,
- Üç yıllık takip,
- Sonuç: Hemen tedaviye başlanılan grupta AIDS ilişkili olan ve olmayan hastalıklar ile mortalite, daha düşük olarak tespit edilmiş.
- The INSIGHT START Study Group. Initiation of antiretroviral therapy in early asymptomatic HIV infection. N Engl J Med. 2015; 373:808-22.

TEMPRANO çalışması

- Randomize kontrollü klinik çalışma,
- HIV-infekte CD4+ T hücre sayısı $<800 /\text{mm}^3$ hastalar
- Her iki grupta hastaların yarısı INH profilaksisi alan ve diğer yarısı almayan hastalar,
- , AIDS ilişkili hastalıklar, AIDS dışı maligniteler ve bakteriyel infeksiyonlar
- 2000 den fazla hasta 30 ay izlenmiş,
- AIDS ile ilişkili olan ve olmayan durumlar incelenmiş,
- **Sonuç**: ART erken alan grupta risk daha düşük (HR0.56)

TEMPRANO ANRS Study Group, Danel C, Moh R, et al.

A Trial of Early Antiretrovirals and Isoniazid Preventive Therapy in Africa. N Engl J Med. Aug 27 2015;373(9):808-822.

ARV Tedavi; Ne zaman- EACS

Semptomatik HIV Hastalığı(CDC Sınıflamasına göre B ve C, tbc dahil)

Her CD4 seviyesinde

Kesinlikle önerilir

Asemptomatik HIV enfeksiyonu

CD4 Sayısı

<350

>350

Kesinlikle önerilir

Önerilir

ARV Tedavi; Ne zaman- DHHS

ART, CD4 sayısına bakılmaksızın mortalite ve morbiditeyi azaltmak için tüm HIV infekte hastalarda önerilmektedir(**AI**).

ART aynı zamanda HIV bulaşını azaltmak için öneriliyor(**AI**). Bazı durumlarda tedavi klinik ve psikososyal faktörlere bağlı ertelenebilir ancak tedavi mümkün olduğu kadar erken başlanmalıdır.

ARV Tedavi; Ne zaman- DHHS

*ART başlanacak hastanın tedaviye istekli ve hazır olması,

*Tedavinin yarar ve riskleri ile ilaç uyumunun önemi hakkında bilgilendirilmesi

DHHS-2016- Akut/Erken HIV İnfeksiyonu

- **Original Recommendation:**
"Antiretroviral therapy (ART) is recommended for all individuals with HIV-1 infection and should be offered to those with early HIV-1 infection(**BII**)"
- **Updated Recommendation:**
• "Antiretroviral therapy (ART) is recommended for all individuals with HIV-1 infection (**AI**)including those with early HIV-1 infection."

Acilen tedavi

DHHS-2016

- Gebelik
- AIDS tanımlayıcı hastalık, HIV-ilışikili (HAD) demans ve AIDS-ilışikili malignite
- Fırsatçı enfeksiyonlar(OIs)
- Düşük CD4 sayısı (<200 /mm³)
- HIV ilişkili nefropati (HIVAN)
- Akut/erken enfeksiyon
- HIV/hepatitis B -C koinfeksiyonu

DHHS-2016

- **AIDS tanımlayıcı hastalığın varlığında** (pnömosistis pnömonisi, toksoplazmoz ve sitomegalovirüs enfeksiyonu gibi) , *immün rekonstitüsyon inflamatuvar sendrom (IRIS)'ten kaçınmak için* ART başlanmadan önce akut hastalığın tedavi edilmesi gerekmektedir.
- **Gebelik**, hem EACS, hem de DHSS rehberine göre tedavi önerilen bir durum olarak kabul edilmektedir.

ARV Tedavi; Ne zaman- **BHIVA**

- Her CD4 düzeyinde (>500 /mm³ dahil) ART önerilir.

HIV/AIDS Tanı Tedavi Rehberi 2013

Klinik Kategori	CD4 Hücre sayısı	Önerilen
Semptomatik hasta	Herhangi bir değer	Tedavi başlanmalı
Asemtomatik hasta	<350/mm ³	Tedavi başlanmalı
Asemtomatik hasta	350-500/mm ³	Tedavi başlanması yararlıdır. Hastanın özel koşullarına göre tedavi önerilir.
Asemtomatik hasta	>500 /mm ³	Tedavi başlanabilir. Hastanın özel koşulları değerlendirilerek, istekli ve hazırsa tedavi önerilebili

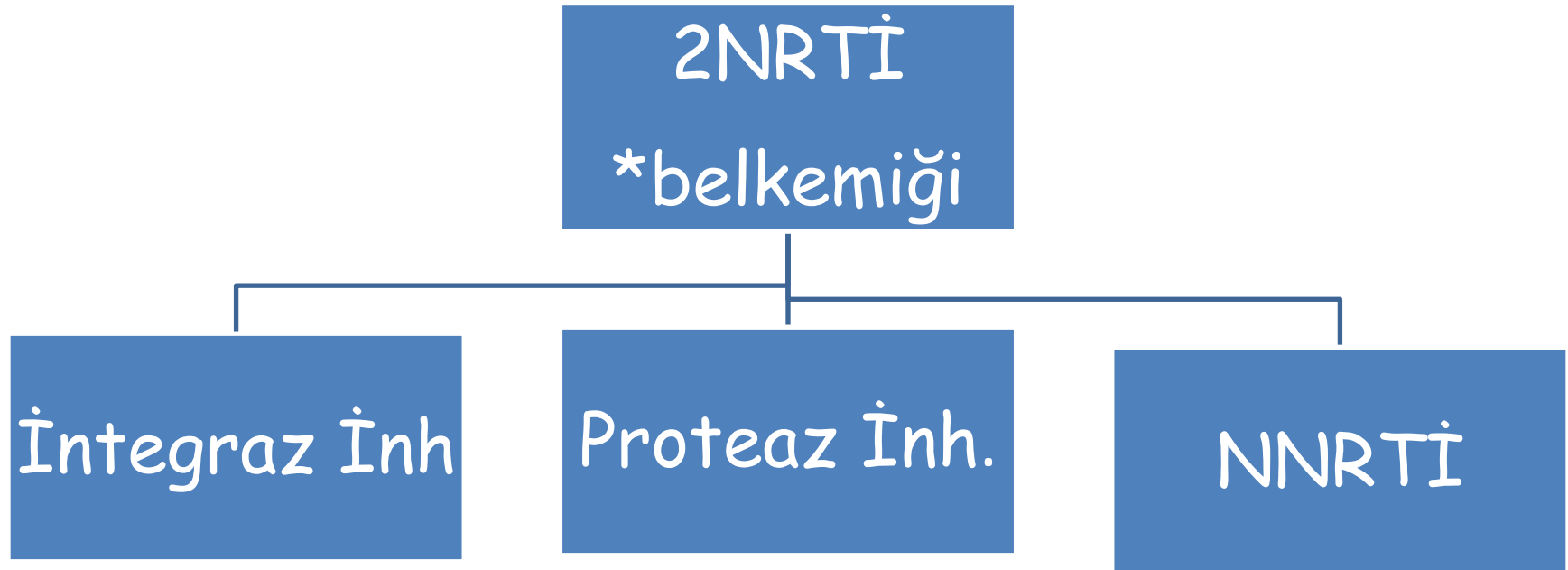
CD4 +T Hücresi Sayısına Bakılmaksızın ART Başlanması Önerilen Durumlar

- Hastalığı hızlı ilerleme riski olanlar ,
- CD4 +T hücrelerinin sayısında hızlı azalma (>100 hücre/mm³ /yıl) ,
- Viral yük >100 000 kopya/ml ,
- >50 yaş
- Kronik hepatit B veya hepatit C varlığı,
- HIV ile ilişkili böbrek hastalığı,
- Yüksek kardiyovasküler risk ,
- Fırsatçı hastalık varlığı,
- Gebelik,
- Malignite varlığı ,
- Serolojik açıdan uyumsuz eş

Hangi durumlarda ART ertelenebilir?

- İlaçların devamlılığının sağlanmasının garanti altına alınamaması
- İlaç alımını aksatabilecek cerrahi girişim olasılığı
- ART ile etkileşebilecek tedavi zorunlulukları
- AIDS tanımlayıcı hastalığın varlığında , IRIS'ten kaçınmak için akut hastalık tedavisinde (duruma göre)
- "Elit controller?"

Antiretroviral tedavi için ne başlayalım?

Önerilen	Alternatif	Diğer
RKÇ'ların desteklediği • Virolojik etkinliği optimum ve sürdürülebilir olan • Kolay tolere edilen • Toksik etkileri kabul edilebilir • Kullanımı kolay	• Etkili ancak potansiyel dezavantajları olan • Bazı hastalar için en uygun seçenek olabilir	• Virolojik aktivitesi daha düşük, büyük klinik çalışmalar eksik, • Daha toksik, ilaç sayısı fazla • Etkileşimleri var • Kullanılmalarından önce ek test gerektiren ilaçlar.

EACS-Önerilen Tedaviler

2 Nükleozid(t) Revers Transkriptaz İnhibitörü +İntegraz İnhibitörü

Abakavir/Lamuvudin +

Dolutegravir

Tenofovir/Emtrisitabin +

Dolutegravir

Tenofovir/Emtrisitabin /

Elvitegravir/kobisistat

Tenofovir/Emtrisitabin +

Raltegravir

2 Nükleozid(t) Revers Transkriptaz İnhibitörü + Nonnükleozid(t) Revers Transkriptaz İnhibitörü

Tenofovir/Emtrisitabin +

Rilpivirin

2 Nükleozid(t) Revers Transkriptaz İnhibitörü + Proteaz İnhibitörü/ritonavir

Tenofovir/Emtrisitabin +

Darunavir/ritonavir

EACS-Alternatif Tedaviler

2 Nükleozid(t) Revers Transkriptaz İnhibitörü +İntegraz İnhibitörü

Abakavir/Lamuvudin +

Raltegravir

2 Nükleozid(t) Revers Transkriptaz İnhibitörü + Nonnükleozid(t) Revers Transkriptaz İnhibitörü

Abakavir/Lamuvudin +

Efavirenz

Tenofovir/Emtrisitabin +

Efavirenz

2 Nükleozid(t) Revers Transkriptaz İnhibitörü + Proteaz İnhibitörü/ritonavir veya Proteaz İnhibitörü/kobisistat

Abakavir/Lamuvudin +

Darunavir/ritonavir

Tenofovir/Emtrisitabin +

Darunavir/kobisistat

Tenofovir/Emtrisitabin +

Lopinavir/ritonavir,

EACS-Diğer Tedaviler

- 3TC+ LPV/r
- RAL + DRV/r

CD4 sayısı > 200 hücre/mm³

HIV-Viral yük < 100,000 kopya/mL.

DHHS-Önerilen Tedaviler

İntegraz İnhibitörü temelli

- Dolutegravir+ Abakavir/Lamuvudin (AI)
(sadece HLA-B*5701 negatif olan hastalar)
- Dolutegravir + Tenofovir/Emtrisitabin (AI)
- Elvitegravir/kobisistat/ Tenofovir/Emtrisitabin (AI)
(sadece kreatinin klerensi ≥ 70 mL/dak olan hastalar)
- Raltegravir + Tenofovir/Emtrisitabin (AI)

Proteaz İnhibitörü temelli

- Darunavir/ritonavir + Tenofovir/Emtrisitabin (AI)

DHHS-Alternatif Tedaviler

Non-nükleozid(t) Revers Transkriptaz İnhibitörü temelli

- Efavirenz + Tenofovir/Emtrisitabin (AI)
- Rilpivirin/
(sadece tedavi öncesi viral yükü <100.00 kopya/ml ve CD4 sayısı > 200/mm³ olan hastalar) Tenofovir/Emtrisitabin (AI)

Proteaz İnhibitörü temelli

- Atazanavir/kobisistat + Tenofovir/Emtrisitabin (BI)
(sadece K_{Cr} ≥70 mL/dak olan hastalar)
- Atazanavir/ritonavir + Tenofovir/Emtrisitabin (BI)
- Darunavir/kobisistat veya
Darunavir/ritonavir + Abakavir/Lamuvudin
(Darunavir/ritonavir BII; Darunavir/kobisistat BIII)
(sadece HLA-B*5701 negatif olan hastalar)
- Darunavir/kobisistat + Tenofovir/Emtrisitabin (BII)
(sadece K_{Cr} ≥70 mL/dak olan hastalar)

DHHS-Diğer Tedaviler

- **INSTI-Based Regimen**
    - RAL + ABC/3TC (CII) -- -- HLA-B*5701 negatif ise
  - **NNRTI-Based Regimen:**
    - EFV + ABC/3TC -- HLA-B*5701 negatif ve tedavi öncesi HIV RNA <100,000 kop/mL (CI)
  - **PI-Based Regimens:**
    - (ATV/c or ATV/r)+ ABC/3TC(HLA-B*5701 negatif ve tedavi öncesi HIV RNA <100,000 kop/mL (CI)
    - LPV/r (HLA-B*5701 negatif) + ABC/3TC
    - LPV/r + TDF/FTC (CI)
- TDF or ABC kullanılamadığı durumda:**
- DRV/r + RAL CD4 >200 /mm³(CI)
  - LPV/r +3TC (CI)

- **EACS ve DHHS rehberleri;** integras inhibitörü ilaçların (dolutegravir, elvitegravir/kobisistat, raltegravir) iki NRTI (tenofovir/emtrisitabin veya abakavir/lamivudin) ile kombinasyonunu ilk seçeneğe taşıyor.
- **DHHS** rehberinde NNRTI kombinasyonları alternatif tedavide yer alırken,
- **EACS** rehberinde NNRTI grubu ilaçlardan rilpivirinin tenofovir/emtrisitabin ile kombinasyonu, önerilen rejimler arasında sayılmaktadır.
- PI grubu ilaçlardan darunavir/ritonavirin tenofovir/emtrisitabin ile kombinasyonu her iki rehberde önerilen rejimler arasında yer almaktadır.

BHIVA

	Tercih edilen	Alternatif
NRTI	Tenofovir/ Emtricitabine	Abacavir/Lamivudin
Tercih edilen	Atazanavir/r Darunavir/r Dolutegravir Elvitegravir/c Raltegravir Rilpivirine	Efavirenz

Türkiye'de ruhsatlı ARV ilaçlar	Etken madde-ler
Viramune	Nevirapin
Combivir	Lamivudin/zidovudin
Ziagen	Abakavir
Stocrin/Sustiva	Efavirenz
Kaletra	Ritonavir+lopinavir
Prezista	Darunavir
Isentress	Raltegravir
Norvir	Ritonavir
Edurant	Rilpivirin
Tivicay	Dolutegravir
Triumeq	Dolutegravir/abakavir/lamivudin
Truvada/Hivent	Tenofovir/Emtricitabine
Stribild	Tenofovir/Emtricitabine/elivitegravir/c
Kivexa (yurtdışı ilaç listesinde)	Abacavir/lamivudine

Standart güncel kılavuz önerilerinin yanında;

- Etkin ART kullanımı,
  - yaşamın süresinin uzaması,
  - AIDS ve HIV'e bağlı ölümler arka planda kalırken
- Kalp hastalıkları ,AIDS ile ilgisi olmayan maligniteler

Bireysel ART

ART seçimini etkileyen ana değişkenler

- Hastanın özellikleri ve tercihleri yanında ART seçimini etkileyen üç temel değişken bulunur ;
- **Virus**
  - Viral yük, direnç, tropizm
- **Hasta**
  - Doz konusundaki tercihi, genetik özellikleri, gebelik, komorbidite, meslek..
- **İlaç (ARV)**
  - Doz, yan etkiler, ilaç dağılımı, gıda etkileşimi, ilaç etkileşimi

Neden bireysel ART ?

- .Birey odaklı ART
- Komorbiditesi olmayan/olan hasta
- Geç/erken başvuran hasta
- Fırsatçı enfeksiyon ve/veya AIDS indikatör hastalığı olan/olmayan hasta....

Naive hastaya özel durumlarda ART önerileri

Klinik senaryo	Dikkate alınacaklar	Yorumlar
CD4+ hücre sayısı <200/mm ³	Şu seçenekleri kullanma • <u>Rilpivirine</u> içeren • <u>Darunavir/r</u> + <u>raltegravir</u>	Tedavi öncesi düşük CD4 sayılarında yüksek oranda virolojik yetersizlik gözlenmiş
HIV-1 RNA > 100,000 kopya/ml	Şu seçenekleri kullanma • <u>Rilpivirine</u> bazlı rejim, • <u>Abacavir /lamuvidine</u> + <u>efavirenz veya atazanavir/r</u> • <u>Darunavir/r</u> + <u>raltegravir</u>	Tedavi öncesi yüksek viral yükü olanlarda daha çok oranlarda virolojik yetersizlik gözlenmiş
HLA-B*5701 aleli pozitif hasta	<u>Abacavir</u> içeren şema kullanma	Hipersensitivite reaksiyonu fatal olabilir
İlaç direnci bilinmeden tedavi başlanacaksa	<u>NNRTI</u> bazlı tedaviden kaçın	PI ve INSTI ye göre NNRTI direnci veren mutasyonlar daha sık. Bazı uzmanlar bu durumda INSTI içeren şemalardan da kaçınıyor

Klinik senaryo	ARV adı	Dikkate alınacaklar	Yorumlar
Tek tablet gün tedavi istenirse	<u>Orijinal ilaç</u> Triumeq Atripla Stribild Complera/ Eviplera	<u>ART seçenekleri şunlardır:</u> •Abacavir/dolutegravir/lamivudine •Efavirenz/emtricitabine/tenofovir DF •Cobicistat/elvitegravir/emtricitabine/tenofovir AF •Emtricitabine/rilpivirine/tenofovir DF (HIV-1 RNA <100,000 ve CD4 hücresi >200 olacak)	Birleşik kombine tablet halinde
Gıda etkisi	Reyetaz Evotaz Prezista Stribild Genvoya Complera/ Eviplera	<u>Gıdayla alınması gereken kombinasyonlar</u> •Atazanavir/r veya atazanavir/cobicistat bazlı tedavi •Darunavir/r •Cobicistat/elvitegravir/emtricitabine/tenofovir DF •Cobicistat/elvitegravir/emtricitabine/tenofovir AF •Emtricitabine/rilpivirine/tenofovir DF <u>Aç karna alınması gereken ilaçlar</u> •Efavirenz bazlı tedavi	Gıda bu ilaçların emilimini artırır EFV bazlı rejim gıda ile alınırsa kan düzeyi artar, MSS'ne YE artar

Klinik senaryo	Dikkate alınacaklar	Yorumlar
Kronik böbrek hastalığı (tanımı eGFR < 60)	Tenofovir DF den kaçınmayı düşün	Tenofovir DF tubulopati yapabilir
	eGFR <70 mL/dk ise şunları kullanma: •Cobicistat/elvitegravir/emtricitabine/tenofovir DF •Atazanavir/cobicistat ile tenofovir DF veya • Darunavir/cobicistat ile tenofovir DF eGFR <30 mL/dk ise şunu da kullanma: •Cobicistat/elvitegravir/emtricitabine/tenofovir AF	
	Kronik böbrek hastalığında ART seçenekleri: •Abacavir/lamivudine (HLA-B*5701 negatifse) - HIV-1 RNA> 100,000 kopya/ml ise, abacavir/lamivudine + efavirenz veya atazanavir/r kullanma -CrCl < 50 mL/dk ise lamivudine dozu ayarlanacağından abacavir/lamivudine birleşik tableti kullanılmaz	
	Diğer seçenekler: • Darunavir/r + raltegravir (HIV-1 RNA< 100,000 kopya/ml, ve CD4+ hücre sayısı >200/mm³ olmalı) •Lopinavir/r + lamivudine veya dozu ayarlanarak tenofovir DF	

Osteoporoz

HIV infekte kadın ve erkeklerde KMD düşüklüğü (OR:6), osteoporoz (OR:3) oranları HIV infekte olmayanlara göre daha yüksektir

Kırık riski /100 kişi başına

J Clin Endocrinol Metab. 2008 Sep; 93(9): 3499-3504.
Published online 2008 Jul 1. doi: [10.1210/jc.2008-0828](https://doi.org/10.1210/jc.2008-0828)

Klinik senaryo	Dikkate alınacaklar	Yorumlar
Osteoporozis	Tenofovir DF kullanımından kaçınılmalı	Tenofovir-DF KMD de azalmayla daha çok ilişkilidir. Renal tübulopati sonucu idrar fosfat kaçağı ve osteomalaziye yol açabilir
	<u>Abacavir/lamuvudine</u> kullan	HLA-B*5701 negatif olmalı
	HIV-1 RNA > 100,000 kopya/ml ise, abacavir/lamivudine + efavirenz veya atazanavir/r kullanma	
Psikiyatrik hastalık	Efavirenz kullanımından kaçınılmalı	EFV psikiyatrik semptomları alevlendirir, intiharla eğilimini artırır
HAD (HIV ilişkili demans)	Mümkünse efavirenz bazlı şemadan kaçınılmalı	
	Darunavir veya dolutegravir bazlı tedavi tercih edilir	Teorik olarak MSS'ne geçişleri daha fazla
Uyuşturucu tedavisi gerekenler	Hasta metadon alıyorsa efavirenz kullanımında kaçınılmalı	Efavirenz metadon düzeyini azaltarak yoksunluk belirtilerine neden olur
	Eğer efavirenz kullanılıyorsa metadon dozunda artış gerekebilir	

ARV ilaçların MSS'ne geçişleri-CPE skor(Letendre et al, CROI 2010)

Skor	4	3	2	1
NRTIs	Zidovudine	Abacavir Emtricitabine	Lamivudine Didanosine Stavudine	Tenofovir
NNRTIs	Nevirapine	Efavirenz	Etravirine	
PIs	Indinavir-r	Darunavir-r Lopinavir/r Fosamprenavir-r Indinavir	Atazanavir-r Atazanavir Fosamprenavir	Nelfinavir Ritonavir Saquinavir Saquinavir-r Tipranavir-r
Entry/Fusion inhibitörleri		Maraviroc		Enfuvirtide
INSTs	Dolutegravir	Raltegravir	Elvitegravir	

ZDV/LMV/LPVr
 $4+2+3=9$
 (Combivir+ Kaletra)

ZDV/LMV/NVR
 $4/2/4= 10$
 (Combivir+ Viramune)

FTC/TDF/LPVr
 $3/1/3=7$
 (Truvada/Hivent+ Kaletra)

FTC/TDF/EFV
 $3 /1/3=7$
 Truvada/Hivent + Stocrin)

ARV ilaçların MSS'ne geçişleri-CPE skor(Letendre et al, CROI 2010)

Skor	4	3	2	1
NRTIs	Zidovudine	Abacavir Emtricitabine	Lamivudine Didanosine Stavudine	Tenofovir
NNRTIs	Nevirapine	Efavirenz	Etravirine	
PIs	Indinavir-r	Darunavir-r Lopinavir/r Fosamprenavir-r Indinavir	Atazanavir-r Atazanavir Fosamprenavir	Nelfinavir Ritonavir Saquinavir Saquinavir-r Tipranavir-r
Entry/Fusion inhibitörleri		Maraviroc		Enfuvirtide
INSTs	Dolutegravir	Raltegravir	Elvitegravir	

DTG/TDF/
FTC
3 /1/3=7
Tivicay/
Truvada/
Hivent)

Elvitegravir/c/
TDF/FTC
(Stribild)
2+4=6

Klinik senaryo	Dikkate alınacaklar	Yorumlar
Yüksek kardiyak risk	Abacavir ve lopinavir/r içeren tedavilerden kaçınılmalı	Bazı çalışmalarda KVS risk artışı saptanmış
Hiperlipidemi	Aşağıdaki ARV sınıfı ilaçlar lipidler üzerinde olumsuz etki yaratır • Ritonavirle güçlendirilmiş proteaz inhibitörleri • Abacavir • Efavirenz • Elvitegravir /cobicistat	Abacavir yerine tenofovir DF tercih edilir

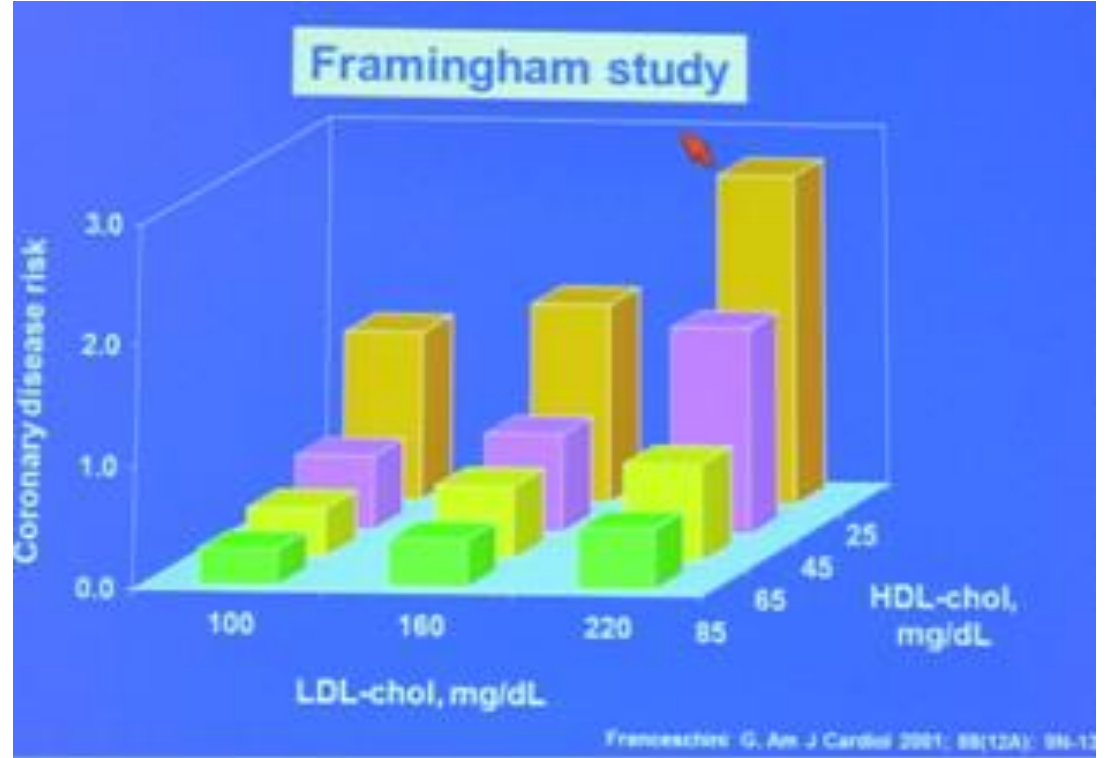
ARV ilaçların lipidler üzerine olumsuz etki dereceleri

Kardiak riskin hesaplanması:

1. Framingham
2. ACC/AHA

KVS risk bakımından HDL/LDL ilişkisi

- KVS hastalık HIV+ hastalarda önde gelen mortalite sebeplerinden ve giderek artıyor.
- HIV enfeksiyonu KVS hastalık bakımından bağımsız bir risk faktörü oluşturuyor.
- Erken ve doğru ART başlanması bu riski azaltacaktır.

Klinik senaryo	Dikkate alınacaklar	Yorumlar
HBV ko-infeksiyonu	Tenofovir DF/emtricitabine veya Tenofovir DF + lamivudine	Tenofovir DF, Lamivudine ve emtricitabine HIV ve HBV 'ye birlikte etkilidir. Ancak: Lamivudine veya emtricitabine HBV'ye etkin ikinci bir ilaçla kullanılmazsa kolay direnç gelişir
	<i>Eğer Tenofovir DF kontrendikeyse:</i> •HBV tedavisi için emtricitabine veya lamivudine ek olarak entecavir verilmelidir	
HCV tedavisi gerekiyorsa	Bu konu güncel hızlı gelişmelere açık ve karmaşık	Karar hasta bazında verilir
Gebelik	Ayrıca tartışılacaktır	
Tüberkülozlu hasta	Eğer rifampin kullanılacaksa • En az ilaç etkileşimi efavirenz içeren tedaviyle olur • Raltegravir kullanılacaksa dozu artırılır 800mg/gün • Dolutegravir dozu artırılır INSTI mutasyonu olmayanlarda 2 x 50 mg /gün	•Rifampin KC'deki CYP3A4 ve UGT1A1 enzimlerinin güçlü i indükler. PIs, INSTI ve rilpivirine düzeylerini ciddi düşürür • Rifabutin efavirenz dışı ART şemaları için iyi bir seçenektir
	Eğer PIs kullanılıyorsa rifabutin verilmelidir	

Klinik senaryo	Dikkate alınacaklar	Yorumlar
Düşük uyum beklentili hasta	Emtricitabine/tenofovir DF + atazanavir/r veya darunavir /r önerilir	Direnç gelişim riski nedeniyle NNRTI ve RAL bazlı tedavi önerilmez
Cinsel aktif kadın gebelik olasılığı var	Emtricitabine/tenofovir DF + boosted PIs önerilir	

Teşekkür ederim

- Fotoğraf: Dr.Hilal Onaç

ART: 2 NRTİ Seçimi

- **Tenofovir/Emtricitabin: TDF/FTC**
- **ACTG** çalışması: bazal HIV-RNA >105 k/mL ise:
  - virolojik yanıt ABC/3TC'den iyi
  - virolojik başarısızlık **ABC/3TC** grubunda daha erken (HR: 2.33)
  - ilk yan etki ABC/3TC grubunda daha **erken (HIV RNA<100 000 k/ml; Her iki ilaç arasında fark yok)**
- HBV'ne karşı da etkili, HIV/HBV koinfeksiyonunda önerilen ikili NRTİ.
- Günde tek doz kullanılabilir.
- Gıdalardan etkilenmez.
- Koformülasyonu var: TDF/FTC, EVG/COBI/TDF/FTC; RPV/TDF/FTC

ART: 2 NRTİ Seçimi

- HEAT çalışması
- 688 hasta,
- ABC/3TC or TDF/FTC , kombinasyon LPV/r.
- Virolojik etkinlik arasında fark bulunamamış.
- Smith KY, Patel P, Fine D, et al. Randomized, double-blind, placebo-matched, multicenter trial of abacavir/lamivudine or tenofovir/emtricitabine with lopinavir/ritonavir for initial HIV treatment. AIDS. 2009;23(12):1547-1556

ART: 2NRTİ Seçimi

Abakavir/Lamivudin: ABC/3TC

- Virolojik yanıt ~ ZDV/3TC.
- ZDV/3TC'e göre CD4 sayısında ↑ daha iyi.
- Günde tek doz kullanılabilir.
- Koformülasyonu var: ABC/3TC. (Türkiye hariç)
- Gıdalardan etkilenmez
- HLA-B*5701 ~ ABC aşırı duyarlılık riski var.
- Bazal HIV-RNA >105 k/mL ise ↓ virolojik yanıt: dikkat (DHHS) / kullanma (BHIVA)
- KVH risk faktörü olanlarda kardiyovasküler olay potansiyelinde ↑

Zidovudin/Lamivudin: ZDV/3TC

- Gebelerde tercih edilen ikili NRTİ.
- Koformülasyonu var: ZDV/3TC, ZDV/3TC/ABC.
- Gıda ile daha iyi tolere edilse de, gıdalardan etkilenmez.
- Kemik iliği baskılanması: anemi, nötropeni.
- GIS intoleransı, baş ağrısı.
- Mitokondriyel toksisite: lipoatrofi, laktik asidoz, hepatik steatoz.
- EFV bazlı rejimde TDF/FTC ile karşılaştırıldığında virolojik etkisi daha düşük.
- ABC/3TC ile karşılaştırıldığında CD4 hücre artışı daha az
- Günde 2 dozda kullanılır.

ART:2 NNRTI seçimi

- Birinci kuşak: Delavirdin DLV, Efavirenz EFV, Nevirapin NVP
- İkinci kuşak: Etravirin ETR, Rilpivirin RPV
- Avantaj:
  - Uzun yarı ömür
  - Virolojik olarak güçlü ve sürdürülebilir etki
- Dezavantaj:
  - PI'lerine göre tedavi başarısızlığında direnç riski daha yüksek
  - Direnç genetik bariyeri düşük, tek mutasyon ile direnç ortaya çıkar, grup içinde çapraz direnç var (etravirin hariç tüm sınıfa)
- Deri döküntüsü
- CYP450 ile metabolize olur, ilaç etkileşimi var

ART:2 NNRTI seçimi

- **Efavirenz: EFV**
- Güçlü virolojik baskılanma sağlar.
- Karşılaştırıldığı ilaçlardan üstün veya eşdeğer: LPV/r, NVP, RPV, ATV, EVG, RAL, MVC
- Günde tek doz kullanılır.
- Koformulasyonu var: EFV/TDF/FTC (Türkiye'de yok)
- Nöropsikiyatrik yan etki var.
- İnsan dışı primatlarda teratojenik.
- Gebeliğin ilk 3 ayında EFV maruziyeti: bebeklerde nöral tüp defekti
- Dislipidemi

ART:NNRTI seçimi

Rilpivirin(RPV)

- Gıda ile alınmalı
  - Emilimi düşük mide pH'ı gerektirir.
- Antasid ve H₂ antagonistleri ile etkileşimi var.
- PPI'leri ile kontrendike.
- RPV ilişkili depresyon bildirilmiş.
- ART öncesi HIV-RNA >10⁵ k/mL ise kullanılmamalı.

ART: NNRTİ bazlı rejim

Lancet, 2010

Rilpivirine karşı
a phase 3 study

Molina JM et al.
group.

The Lancet
doi:10.1016/S0140-6736(10)61111-1
This article is published under the Creative Commons Attribution License (CC BY) <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>

Copyright © 2010 Elsevier Ltd. All rights reserved.

Rilpivirine karşı
nucleoside analogu
adulterantı
inferiorite

Dr. Calvin
Johnson
Simon V.

48. Hafta	RPV	EFV
HIV-RNA <50 k/ml	%83	%83
Virolojik başarısızlık	%7-13	%5-6
Yan etkiye bağlı ilacı bırakma	%2-4	%7-8
Yan etki		
• Evre 3-4	%16	%31
• Evre 2-4	%16	%31
Yan etki	Lipid profili daha iyi	Döküntü Sersemlik Kötü rüya

(ECHO):

O study

48. hafta: etkinlik: noninferior; tolerasyonu daha iyi

ART:İntegraz inhibitörleri

- Etkili, yan etkileri az, kolay tolere edilir.
- İlaç-ilaç etkileşimi az.
- Hızlı virolojik baskılama sağlar.
- Ancak, direnç genetik bariyeri düşük

ART:İntegraz İnhibitörü seçimi

Çalışma	Sonuç
SPRING-2 DTG VS RAL + ABC/3TC or TDF/FTC, 822 hasta	96. Hafta noninferior
SINGLE DTG / ABC/3TC EFV/TDF/FTC 833 hasta.	48. hf: üstün* *YE nedeniyle çalışmayı bırakma
FLAMINGO DTG VS DRV/r ABC/3TC or TDF/FTC. At week 48, DTG was superior to DRV/r	48. hf: üstün* *YE nedeniyle çalışmayı bırakma

ART:İntegraz İnhibitörü seçimi

Çalışma	Sonuç
STARTMRK RAL VS EFV + TDF/FTC.	RAL non-inferior EFV 48 hafta RAL superior EFV* 4 and 5. yıl. *YE nedeniyle tedaviyi bırakma
The SPRING-2 DTG VS RAL ABC/3TC or TDF/FTC.	96.hafta, DTG non-inferior RAL

ART:İntegraz İnhibitörü seçimi

Wohl D.,ICAAC 2013 EVG/c/TDF/FTC VS EFV/TDF/FTC	144 haftada EVG/c/TDF/FTC non-inferior EFV/TDF/FTC
Clumeck N , EACS 2013 2013EVG/c/TDF/FTC VS ATV/r plus TDF/FTC	EVG/c/TDF/FTC VS ATV/r plus TDF/FTC non-inferior TDF/FTC

ART:Proteaz İnhibitörü seçimi

- Proteaz inhibitörleri:
- Virolojik olarak potent ve sürdürülebilir etki (özellikle RTV ile güçlendirildiğinde)
- İlk rejimde VB gelişince direnç mutasyonu yok/az
- Pİ'leri arasında farklar var: etkinlik, y.e., pK
- Ritonavir: RTV: pK güçlendirici (CYP 450 3A inhibitörü)
  - İlaç maruziyetini ve aktif Pİ'nün plazma y.ö.'nü artırır.
  - İlaç-ilaç etkileşimi potansiyelini artırır.
  - RTV dozu ~ dislipidemi, insülin direnci
  - RTV ile güçlendirilmeden kullanılabilen Pİ: ATV - Pİ/r: DRV/r (RTV ayrıca eklenmeli), LPV/r (koformüle)

ART: Proteaz İnhibitörü seçimi

- CASTLE çalışması:
- **ATV/r vs LPV/r**
- 2NRTİ olarak TDF/FTC kullanılmış
48. hf. 96. hf:
benzer virolojik yanıt, benzer CD+ yanıtı
- ATV/r: hiperbilirubinemi daha fazla
GIS toksisitesi daha az
lipid profili daha iyi
- ATV/r: emilim için asidik mide pH'ı gerekir. Yemekle alınmalı.

ART:Proteaz İnhibitörü seçimi

- ARTEMIS çalışması:
- DRV/r vs LPV/r
- 2NRTİ olarak TDF/FTC kullanılmış
- 48. hafta: "noninferior"*
- 192. hafta: üstün**

Bazal HIV-RNA >105 k/mL ise virolojik yanıt :

DRV/r >LPV/r

- Evre 2-4 y.e. (özellikle ishal) LPV/r grubunda daha sık
- DRV/r: döküntü (ilk haftalarda, ~%7-10; ciddi %0.4), hepatit (%0.5)
- iki grupta da major Pİ mutasyonu yok
- *Ortiz R, AIDS 2008 **Orkin C, HIV Med 2013